

Notitie m.b.t. internationalisering & verengelsing hoger onderwijs. Josse de Voogd

Geachte lezer,

Vandaag is het de dag voor de **democratie** en vandaag is de sluitingstermijn voor deze internetconsultatie. Er zijn weinig thema's waarover de Nederlandse bevolking zo eensgezind is als over de doorgeslagen verengelsing in het hoger onderwijs. In een goed functionerende democratie zou er vroeg of laat dus een correctie moeten plaatsvinden. Natuurlijk is een democratie niet altijd een kwestie van meeste stemmen gelden. Kwetsbare minderheden horen beschermd te worden tegen de tirannie van een meerderheid. De vraag is echter of de voorstanders van verengelsing als een dergelijke kwetsbare minderheid gezien kunnen worden. Het een klein kansrijk internationaal mobiel segment van de bevolking dat voorstander is. Een peiling van de EO liet zien hoe overweldigend Nederland voor het Nederlands als voertaal kiest. Alleen onder **de rijkste 10% van de bevolking** is enigszins in balans. <https://twitter.com/HildebrandBijl/status/1653816665027624961>

De kwestie verengelsing is een **ongelijke strijd**. De voorstanders hebben een enorme goed georganiseerde lobbykracht. Het tegengeluid wordt gevoerd door mensen die het vaak op eigen houtje doen. Zoals ik zelf, kampend met chronische ziekte en armoede. Ook deze consultatie geeft voorstanders weer een voordeel, omdat zij het vaak vanuit hun functie zullen kunnen doen. Beter is het om als politiek en overheid te kijken naar de peiling onder de bevolking. De uitkomst is glashelder. We weten al wat de samenleving vindt. En het is tijd voor actie. Daar zouden geen lobby's tussen moeten zitten. Hooguit over de precieze implementatie, maar niet over de kernvraag: meer Nederlands, minder Engels.

Toen onlangs aanpassingen werden voorgesteld, kwam er de nodige zichtbare weerstand vanuit universiteiten en universitair personeel. Besef dat dit niet representatief is. Critici van verengelsing worden al jaren verdacht gemaakt. **Veel mensen durven hier niet vrij over te spreken**. Hou dit altijd in het achterhoofd bij afwegingen. Gaandeweg is er wel iets meer lucht gekomen er over te praten. Maar daarvoor moest het eerst flink uit de hand lopen. Waarschijnlijk speelt ook een rol dat het nu ook studenten van ouders met wat hogere inkomens begint te raken, qua uitlating, kamernood, e.d. Er hangt nogal eens een moreel oordeel rondom kritiek op verengelsing. Het zou xenofobisch en nationalistisch en achterhaald zijn. Het lijkt ook een soort distinctiedrift van hoge opgeleiden ten opzichte van meer nationaal georiënteerde praktisch opgeleiden. Minder Engels hoeft echter niet te betekenen dat internationale studenten en medewerkers niet meer welkom zouden zijn. En voor de verengelsing was de universiteit ook al internationaal. En in buurlanden is het ook niet zo ver doorgevoerd dus het is geen onvermijdelijke keuze. Een keuze voor Nederlands is niet reactionair en achter de dijken verschuilend.

Verengelsing zal voor menigeen **extra drempels** oproepen. Engels is helemaal niet zo vanzelfsprekend voor veel mensen. Ook daar geldt weer dat het doorgaans lastiger zal zijn voor mensen uit minder welvarende en minder internationaal georiënteerde milieus. Nu al worden zorgen geuit dat door de verengelsing studenten uit lagere klassen na het vwo voor hbo kiezen. Daarnaast is talen iets anders dan inhoudelijke kennis. Ik haalde onvoldoendes voor Engels en negens voor aardrijkskunde. Als aardrijkskunde in het Engels had gemoeten, was dat waarschijnlijk geen negen geweest. Een andere taal legt een extra filter over elke communicatie. Wanneer door diverse beperking communicatie al lastig is, is het een extra drempel. De extra drempel kan ook gelden als Nederlands al niet de eigen taal is. Waarbij dat overigens niet eenduidig is. Samen een vreemde taal spreken kan voor sommigen ook meer gelijkwaardig voelen. Alle communicatie in een andere taal is extra vermoeiend, en dus extra belastend als er als sprake is van beperkingen, mentaal en/of lichamelijk. Verder zijn er meer talen in de wereld. De druk alles in het Engels te doen en daar ruimte voor vrij te maken kan ten koste gaan van kennis van andere talen. Mijn eigen focus is meer het Spaans en de Iberische wereld geweest. Engels is daar niet heel relevant.

Daarnaast leidt verengelsing tot meer internationale mobiliteit. Dit betekent dat de kansen in Nederland afnemen. Daartegenover staan kansen in het buitenland. Deze **mobiliteit is echter voor veel mensen niet haalbaar**. Door gezondheid, door kinderen, in het bijzonder met een beperking, door mantelzorg, door inkomen barrières, etc, is dit lang niet voor iedereen weggelegd. Kansengelijkheid wordt versterkt, en diversiteit neemt af. Omdat gelijkgestemden uit verschillende landen met elkaar verbinden, maar andere groepen er buiten vallen. De diversiteit van internationale gemeenschappen wordt vaak sterk overschat. Het zijn nogal eens specifieke groepen met specifieke waarden die samenkomen. Terwijl in eigen land om de hoek soms een heel andere wereld ligt. De internationale mobiliteit doet de kansen slinken voor iedereen die het iets lastiger heeft. Voor jou immers tien anderen. Waarom aanpassingen doen voor iemand met kinderen, waarom aanpassingen doen voor iemand met een handicap, als de hele wereld kan solliciteren? Ongelijkheden worden verder versterkt wanneer ipv een terugkeer naar het Nederlands wordt gekozen voor een numerus fixus om de studentenaantallen in de hand te houden. Men kan stellen dat het verminderen van kansen voor Nederlanders die het lastiger hebben de natuurlijke gang der dingen is, en dat de meest kansrijken de plekken mogen krijgen, en we niet moeten hechten aan een natiestaat-privilege dat een gehandicapte uit eigen land boven iemand van elders stelt. Maar het is wel een fundamentele keuze waar meer politiek en maatschappelijk debat over zou mogen zijn. Over voor het hoger onderwijs nou precies is. **Het lijkt ons nu allemaal meer te overkomen.**

Het is verbazingwekkend hoe verbaasd men is over de enorme vlucht qua studentenaantallen. Soms lijkt het of er geen gevoel is voor verhoudingen in de wereld. Hoe groot de wereld wel niet is. Hoe groot de groep is die in potentie hierheen wil komen voor studie en werk. Ook in niet zulke welvarende landen is altijd nog een deel wél rijk en doet graag een studie in een ander land. In de paniekverhalen in reactie op maatregelen wordt te makkelijk gesteld dat internationals weg zullen blijven. De vraag in de wereld is zo groot, dat dat erg mee zal vallen. Waarschijnlijk is **een keuze voor Nederlands een keuze voor stabiliseren, en een keuze voor Engels een keuze voor nog véél grotere groei**. CPB ging er vanuit dat een groot deel alsnog zal blijven, Nederlands leert, en daarbij van extra waarde zal zijn voor de Nederlandse arbeidsmarkt. Een keuze voor Nederlands is geen keuze voor xenofobie of een keuze tegen internationalisering. Wel een keuze voor pas op de plaats.

Taal is meer dan taal alleen. Er is ook een **inhoudelijke invloed**. Helaas is er geen internationale taal als Esperanto. Het geeft Angelsaksische medewerkers en studenten een grote voorsprong. Het Engels leidt tot een Angelsaksische blik op zaken. Bij sommige meer technische onderwerpen zal dat minder uitmaken, maar bij sociale, economische en culturele thema's wel. Kennis groeit daardoor scheef en is sterk gebaseerd op de Angelsaksische landen. New York krijgt meer aandacht dan Etten-Leur. Daarbij lijkt internationalisering ook sterk grootstedelijke gericht. Wereldsteden worden vergeleken, terwijl de rest van de betreffende landen weinig aandacht krijgt. Soms worden ongelijkheden in Nederland ook verkeerd geïnterpreteerd, omdat het Amerikaanse beeld zo centraal staat en niet het Nederlandse, waar b.v. de verzorgingsstaat invloed heeft. Eerder zie ik een internationale opschaling waarin gelijkgestemden uit grote steden elkaar weten te vinden dan echte internationalisering waarbij de diversiteit van de wereld en alle groepen en plekken binnen landen naar voren komt. Hoger onderwijsinstellingen lijken 'airport lounges' te worden. Het maakt niet meer zoveel uit waar ze staan. Daarmee verdwijnt ook wat juist een pré was van internationalisering. Namelijk dat door naar een land te reizen je iets van dat land mee krijgt. Dat verschaalt als het internationale zones worden. Daarbij speelt ook nog dat nogal eens voor Nederland wordt gekozen wegens lagere kosten dan Angelsaksische landen, en niet vanuit een overtuiging.

Het socialiseren en leren binnen een dergelijke omgeving heeft ook invloed op **kloven binnen de samenleving**. Opgeleid in een dergelijke setting wordt de kloof tussen hogeropgeleiden en de rest van de samenleving vergroot. In opleiding is al gauw minder aandacht voor de Nederlandse context. Ook stuiten studenten en medewerkers op instituties die nog Nederlandstalig zijn. Waar dan weer druk

ontstaat om ook te verengelsen. Het verschil tussen lokaal en internationaal georiënteerde mensen/groepen, wat al een grote kloof is in de samenleving, zal toenemen. Een dergelijke uiteendrijvende kracht zal niet goed uitwerken op de samenhang en democratie van het land. Er vindt een fundamentele 'opschaling' plaats waarover te weinig debat is geweest. Het is ineens zomaar zo geworden. Door lobby's, en door onderschatting van de gevolgen. Er is duidelijk een gebrek aan grip.

Daarbij hebben universiteiten steeds de randen opgezocht. Nu worden er krokodillentranen gehuild omdat universiteiten en medewerkers zich mogelijk moeten aanpassen aan een nieuwe situatie. Maar wie een beetje had opgelet en de politiek en samenleving had gevolgd had kunnen verwachten dat de snelle verengelsing op weerstand zou stuiten. Nog heel recent zijn opleidingen verengelst. Het zou gepast zijn om daar als politiek niet zoveel geduld en empathie (meer) mee te hebben en niet mee te gaan in de lobby's. **Men had hierop kunnen anticiperen** en dat is te weinig gedaan. Er is te weinig maatschappelijke verantwoordelijkheid genomen. We hebben gezien hoe in de corona tijd zaken snel aangepast konden worden. Dat doen ze ook maar hieromtrent. Onder druk zal e.e.a. vloeibaar zijn.

Naast inhoudelijke kritiek op verengelsing is het van belang dat de overheid, op allerlei thema's, weer **grip** pakt op zaken. Deze kwestie is op zijn beloop gelaten, overgelaten aan lobby's, waardoor er een uitkomst is die de samenleving absoluut niet wil, en nu ook in de sector zelf vast begint te lopen. De politiek moet hierover niet weer gaan weifelen, niet weer met allerlei vage formuleringen komen waarmee goed georganiseerde lobby's weer uitzonderingen kunnen bedingen via allerlei **sluiproutes**, maar gewoon **standvastig zijn**. Vertrouwen in de overheid zal toenemen als hierop actie ondernomen wordt. Nu leeft het gevoel dat er geen grip meer is en het er allemaal ook niet meer toe doet. Kritiek op verengelsing als een hopeloze missie, ondanks dat de overweldigende meerderheid van de samenleving achter de kritiek staat. Dan functioneert een democratie niet goed. Dat laat overigens niet onverlet dat er ook politieke partijen met overtuiging vóór verengelsing zouden kunnen pleiten, en daarvoor allerlei redenen kunnen aandragen. Maar het gaat er om dat niet zo sluipenderwijs gebeurt. Als het gebeurt, dan graag uit overtuiging en na maatschappelijk debat.

Daarbij zijn er nog allerlei **tussenopties** mogelijk. Ook binnen Nederlandstalige opleidingen kwamen in het verleden wel eens gastonderzoekers die wel in het Engels spraken. Dat kan nog steeds. Sommige specialistische vakken kunnen soms in het Engels, eventueel (een deel van) de Masters. Soms wordt ook te makkelijk gezegd; de literatuur is al in het Engels, dus kan de hele opleiding wel in het Engels. Of leeft de angst dat die literatuur ook zou verdwijnen bij een keuze voor Nederlands. Dat is natuurlijk onzin. Het lezen van een artikel is heel iets anders dan een volledige opleiding in het Engels. Voor leeswerk kun je extra tijd nemen en een woordenboek pakken. Een volledige Engelstalige opleiding betekent ook dat allerlei interactieve opdrachten waar cijfers aan vast hangen in het Engels moeten, en dan zal het voor velen een veel grotere drempel zijn. Dan is er nog de kritiek van sommige opleidingen en instituten die al langer zeer internationaal zijn. Zij zouden last hebben van de toenemende kritiek rondom verengelsing. Ik vraag mij af of het zo werkt. Juist omdat alles aan het verengelsen is, verliezen zij hun, om maar een Engels term te gebruiken 'Unique Selling Point'. Dat zouden zij terugkrijgen als andere instituten weer meer Nederlandstalig worden. Wat betreft universiteiten aan de grens wordt het belang van Engels ook wat overdreven. Al decennia studeren grote aantallen Duitse studenten daar en die leerden altijd Nederlands.

Kortom. Een pleidooi voor meer Nederlands. Voor kanselijkheid, verbinding met de samenleving, gebalanceerde groei, inclusiviteit voor wie lastig met de verengelsing mee kan en voor internationale studenten en medewerkers betrokken bij de maatschappij.

Josse de Voogd
Onderzoeker & publicist
15 september 2023